

УДК 338.4 : 621.31

Т.М. Римар

Національного університету “Львівська політехніка”,
кафедра економіки підприємства та менеджменту**БАЛАНСУВАННЯ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ
В СИСТЕМІ ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ**

© Римар Т.М., 2002

Розглянуто питання взаємовідносин між суб'єктами ринку електроенергії, які регламентуються низкою директивних, нормативних та інструктивних матеріалів.

It this article is considering some questions of relationships between electro-energy market subjects. Those relationships are under regalement of different directive, normative and instructive materials.

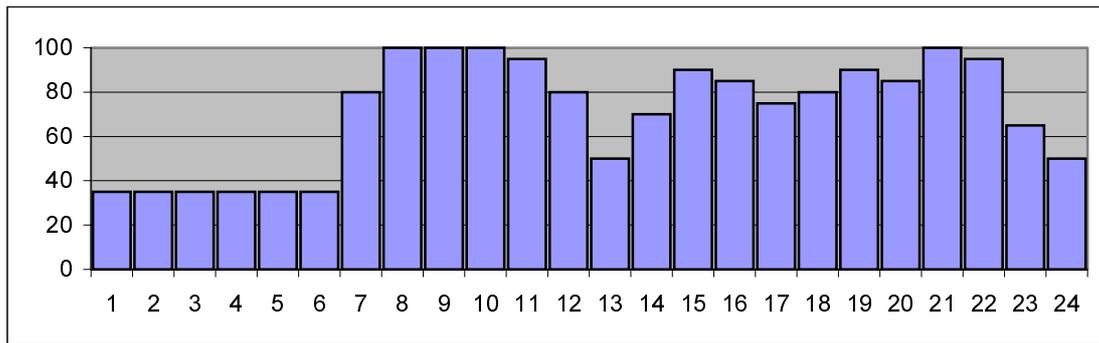
Складна структура національної економіки, морально і фізично застарілі виробничі потужності та перевантаження енергомісткими виробництвами призвели до дуже високого рівня енерговитрат в економіці України і низької ефективності всього суспільного виробництва. Рівень енергомісткості виробництв в Україні перевищує аналогічні показники у розвинених країнах світу у 5-8 разів, а російські та білоруські – у 1,5 – 2 рази.

В останні роки технологічні витрати електроенергії на її передачу і розподіл в електричних мережах України з урахуванням електричних мереж всіх класів напруги становить 20 – 25 % від її виробництва на електростанціях, що в 5 – 8 разів перевищує аналогічні показники в економічно розвинених країнах.

З іншого боку, відповідальність енергопостачальної компанії за перерви та обмеження в енергопостачанні має суто символічний характер при значних збитках, які зазнають при цьому споживачі. Санкції до енергопостачальної організації за не відпуск електричної енергії при перервах у енергопостачанні становлять 2...5 % від величини спричинених матеріальних збитків.

Як відомо, попит на електроенергію у споживачів змінюється не лише залежно від пори року, робочого чи святкового дня, а й протягом доби. На рис 2.1 наведено приклад такого типового графіку електроспоживання в Об'єднаній енергетичній системі України, приведеного до безрозмірних величин відносно максимуму. На ньому можна спостерігати два типові пікові проміжки – 8 – 11 та 21 години. В нічний час спостерігається провал у споживанні електроенергії. Постійна складова становить лише 40 % від рівня максимального споживання. Зрозуміло, що електроенергетична система України виробляє електроенергію за графіком поточного попиту споживачів – адже електроенергія не може складуватися. В зв'язку з цим доводиться протягом доби задіювати, а потім виводити з-під навантаження значне число блоків електростанцій. І все це доводиться здійснювати в умовах, поперше, очікуваного змінного режиму споживання електроенергії, і, по-друге, певної невизначеності максимуму на даний день (до 2 – 5 %). В підсумку така ситуація призводить до значних додаткових перевитрат і зростання собівартості електроенергії загалом.

Тому за умови нерівномірного попиту впродовж доби в Об'єднаній енергетичній системі України вартість тієї електроенергії, що виробляється у час пікового навантаження (максимуму), значно вища, ніж була б при вирівняному графіку споживання (близькому до постійної величини).

Типовий добовий графік споживання електроенергії

На практиці взаємовідносини на ринку електроенергії регламентуються низкою директивних, нормативних та інструктивних матеріалів, до яких насамперед належать “Правила користування електричною і тепловою енергією”. Для побутових споживачів цей список доповнює “Договір про користування електричною енергією”. Цей юридично-правовий документ є підставою для відпуску електроенергії у межах встановлених величин.

На основі встановлених величин електроспоживання та інструктивних матеріалів мають визначатися розрахункові значення потужностей промислових споживачів у години максимуму. Вихідними даними для розрахунків, крім визначених величин середньодобового електроспоживання, встановлених на основі договірних величин місячного електроспоживання з урахуванням приведеної кількості робочих днів (враховуючи споживання у святкові і вихідні дні), є добові графіки електричного навантаження за режимні дні попередніх трьох років з найвищими коефіцієнтами заповнення (окремо для ранкового і вечірнього максимумів).

На підставі визначених розрахункових величин потужності і виходячи з величини заявленої потужності, енергопостачальна організація повинна встановлювати договірну величину потужності. Протягом останніх років ця величина встановлюється так: в осінньо-зимовий період (з серпня по березень) на вечір – розрахункова величина потужності, на ранок – заявлена. Дійсно, враховуючи значний спад споживання електроенергії по потужності і водночас зростання дефіциту потужності у години вечірнього максимуму енергопостачальна компанія встановлює величину договірної потужності в години ранкового максимуму на рівні заявленої величини, в години вечірнього максимуму – на рівні аварійної брони.

Об’єднана енергетична система України включає атомні, теплові та гідроелектростанції, кожна з яких працює відповідно до замовленого Національним диспетчерським центром графіка видачі потужності з врахуванням технологічних особливостей її функціонування. Для кожної електростанції на добу доводяться графіки електронавантаження з врахуванням заявленого стану її блоків. Атомні електростанції використовуються лише в стаціонарному режимі через складність технології регулювання величини виготовленої електроенергії. Найбільш доцільно було б виробляти електроенергію, яка відповідає змінній складовій графіка електронавантаження Об’єднаної енергосистеми України, на гідроелектростанціях. Адже саме на гідроелектростанціях собівартість електроенергії найнижча, а регулювання навантаженням відносно просте. Проте потужності вітчизняних гідроелектростанцій не вистачає для покриття змінних потреб споживачів. Такий стан могли б полегшити гідроакуючі гідроелектростанції – проте на Україні вони практично не будувалися. Отже, основна вага виробництва змінної складової загального

навантаження Об'єднаної енергосистеми України припадає на теплові електростанції – і це в умовах дефіциту паливних ресурсів та неповної проплати за спожиту електроенергію. Тому для України залишається надзвичайно актуальним завданням впровадження прогресивних методів узгодження попиту і пропозиції електроенергії.

За останні роки для певного стимулювання зацікавленості великих споживачів електроенергії у вирівнюванні графіків добового електроспоживання запропонована система проплати за зонами впродовж доби. За даний час введені механізми диференціації споживання електроенергії за зонами часу для споживачів, що стимулює їх знижувати навантаження у години максимуму Об'єднаної енергосистеми України і підвищувати його у години нічного провалу, тобто сприяє вирівнюванню загального графіка навантаження.

Проте наявні сьогодні механізми оплати електроенергії за зонами часу хоча і стимулюють підприємства зменшити навантаження в пікові зони, не вирішують основного завдання – вирівнювання графіка споживання загалом в Об'єднаній енергосистемі України. Ці питання можна вирішити лише шляхом вдосконалення взаємовідносин із споживачами електроенергії та ефективного врахування специфіки їх типових технологічних процесів. Перехід до ринкових умов та швидкі темпи інформатизації в Україні створює умови залучення в систему управління енергетичних компаній таких методів аналізу і розрахунків, які би дозволили при плануванні об'єктивно враховувати досвід експлуатації електроенергії, нагромаджені дані про функціонування об'єднаної енергосистеми України, підвищувати надійність постачання електроенергії та її якість.

В умовах подальшого розвитку ринкових відносин в Україні залишається невирішеним питання вдосконалення координації використання електроенергії із її споживачами. Проблема полягає в тому, що наявний значний розрив між потребами споживачів, які визначаються в заданий момент часу, і можливостями електростанцій. В цьому полягає основне протиріччя, яке потрібно усунути для ефективної організації процесів генерування – пересилання – споживання електроенергії в Україні. Тобто природним є вимога максимального згладжування добових графіків споживання при умові максимального суміщення потреб споживання і задіяних енергогенеруючих потужностей Об'єднаної енергетичної системи.

Розв'язання цієї проблеми має розпочинатися з виділення і групування окремих класів споживачів, які мають подібні добові графіки споживання електроенергії. Ці графіки визначаються з врахуванням втрат активної та реактивної потужності в лініях і трансформаторах при розподілі електроенергії.

Для певних класів типових споживачів електроенергії в довідниках наводяться типові добові графіки активного та реактивного. Під типовими добовими графіками навантаження розумітимемо такі нормовані відносно величини власного максимуму графіки, які незначно відрізняються один від одного. При цьому слід відділяти побутових (масових споживачів) від організацій – виробників, на яких періодично виконуються певні технологічні процеси з типовим споживанням електроенергії. Фактичний графік електронавантаження можна отримати за допомогою реєструючих приладів, які фіксують динаміку змін споживання електроенергії протягом доби. Звичайно, фактичний графік, зафіксований в певний день, відрізняється від наведеного типового графіку навантаження для конкретного споживача, але незначно (1 – 5 %). Проте типові графіки для певних класів споживачів можна вико-

ристовувати для вироблення методичних рекомендацій щодо згладжування добового графіку загального електронавантаження.

1. Симоненко Л.С., Андриевский Т.Т., Дроник О.Д. Реорганизация и регулирование электроэнергетической отрасли Украины // *Материалы семинара “Экономические проблемы обеспечения энергетической безопасности.”* – Киев. 1997. Ч. I. – С. 12-22.
2. *Енергетика України: сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку / Звіт НТСЕУ.* – К., – 1998.
3. Тейк П., Дексон П. *Вчись аналізувати ринок / Пер. з англ.* – Львів. 1995.
4. Лукінов І. С. *Економічні трансформації.* К., 1997.

УДК 334.012.23

С.В. Сендецька

Львівська державна академія ветеринарної медицини імені С.З.Гжицького

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ ПТАХОПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

© Сендецька С.В., 2002

Розглядаються проблеми вибору оптимальних організаційних форм збутової діяльності птахопідприємств.

Preview the problems of the select of the optimal organizational form sale activity of the poultry enterprises.

За останні роки відбуваються значні зміни у співвідношенні обсягів реалізації продукції птахопідприємств за окремими каналами. З'являється стійка тенденція збільшення обсягів реалізації продукції на міських продуктових ринках. Поштовхом для цього були високі темпи інфляції, які зумовлювали прямий збут з метою прискорення надходження коштів. У даний час причиною цього є відсутність сформованої інфраструктури ринку, на основі якої можуть генеруватись канали збуту.

Продуктові ринки є основним каналом збуту продукції, виробленої у індивідуальних підсобних господарствах сільського населення. Продукція індивідуальних підсобних господарств традиційно вважається споживачами смачнішою та якіснішою, хоча не завжди безпечною з санітарно-гігієнічної точки зору. Крім того, фінансова криза і зубожіння змусили приватних товаровиробників збільшити обсяги реалізації продукції, яку раніше вони виробляли в основному для власного споживання. Також на міських ринках пропонується продукція іноземного виробництва. Рівень конкуренції тут є досить високим.

Торговельні точки на міських ринках не оснащені холодильним обладнанням. Через це, торгуючи “з коліс”, птахопідприємства втрачають свої конкурентні переваги як безпечного виробника щодо санітарних ознак продукції.

Ситуація на міських ринках складна і динамічна. Її, по-перше, надто складно відстежувати і прогнозувати і, по-друге, вона вимагає гнучкої цінової політики.

У переважній більшості птахопідприємств ціни надмірно “прив’язані” до собівартості продукції. Не повною мірою враховуються навіть сезонні коливання попиту. Визначена на підприємстві ціна є обов’язковою для осіб, які реалізують продукцію. Ціна ж залежить від багатьох факторів – кількості конкурентів, насиченості ринку, сезонності, кількості покупців тощо. Можна уявити, наскільки гнучким повинен бути процес ціноутворення, наскільки швидко повинен реагувати продавець на ті чи інші зміни на ринку, оскільки саме ринок